

KNIHY ZÁHAD

JAN A. NOVÁK

Templáři, zednáři

a další tajné
společnosti v Čechách
a ve světě

KNIHY ZÁHAD

JAN A. NOVÁK

Templáři, zednáři

a další tajné
společnosti v Čechách
a ve světě

Copyright © Jan A. Novák, 2016
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Copyright © Jan A. Novák, 2016

Redakční úprava Miroslav Kozák

Grafická úprava obálky Tomáš Řízek

Elektronické formáty Dagmar Wankowska, *LiamART*

Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek, 2017

shop@alpress.cz

Vydání první

ISBN 978-80-7543-380-0 (pdf)

Obsah

1 Úvod	7
2 Učitelé z neznáma	15
3 Templáři – tajná mise do Palestiny	59
4 Na cestě do ilegality	115
5 Velký úklid	153
6 Stavitelé nových světů	207
7 Místo doslovu: Jak fungují?	245

Přílohy

1 Malý slovník	265
2 Chronologie	271
3 Regule templářského řádu	280
4 Svobodné zednářství	303

1 Úvod

Motto:

*Pravda se liší od výmyslu tím,
že výmysl musí být pravděpodobný.
Pravda ne.*

Mark Twain

Před několika lety jsem pro jeden časopis napsal článek o čarodějnických procesech. Zmínil jsem se v něm mimo jiné i o polopravdách a lžích nahromaděných kolem nich – a vzápětí přišel do redakce rozhořčený dopis od jednoho tehdy docela slavného zpěváka a muzikálového autora; jméno není důležité, stačí snad říct, že podle témat, která si vybíral, nejspíš přemýšlel o věcech přece jen trochu víc, než bývá v téhle branži zvykem. Přesto (nebo možná právě proto) s tvrzeními v mém článku velmi temperamentně nesusouhlasil. Na to měl samozřejmě právo, současně mě ale obvinil, že jsem členem jakési reakční tajné společnosti, která se snaží uvrhnout svět zpátky do středověku. Dokonce naznačil, že ví, jaké temné síly za mnou stojí.

Doby, kdy takové obvinění mohlo člověku zničit život, naštěstí už minuly a důsledky byly spíš příjemné: pro některé kolegyně jsem se stal zajímavější a někteří nadřízení začali být shovívavější, protože jeden nikdy neví... Důležité je ale něco jiného: přemýšleli jsme pak, jak slavnému čtenáři odpovédět, a ukázalo se, že to vlastně nejde. Když prohlásím, že člen ničeho takového nejsem, stejně mi neuvěří, protože co by to bylo za tajnou společnost, kdyby se její příslušníci po každém čtenářském dopise obratem přiznávali. A když řeknu, že jsem, tak mi neuvěří z úplně stejného důvodu. Otázka členství v tajné společnosti má podstatu logické pasti, z níž není východiska: neexistuje na ni věrohodná odpověď. Tedy pokud bychom nesáhli k útrpnému právu – ale já po návratu středověku opravdu vůbec netoužím.

S psaním knihy o tajných společnostech je to svým způsobem podobné. V podstatě to vypadá jako protimluv, pro-

tože pokud jsou opravdu tajné, tak by nemělo být o čem psát. A pokud je o čem psát, tak tedy vlastně asi zas tak moc tajné nebudou. Už klasik ale řekl, že šedivá je každá teorie, zatímco strom života se zelená – a ani s tajnými společnostmi to není tak jednoduché. Některé věci jsou viditelné jen z určitého úhlu pohledu, jindy objekty zdánlivě neviditelné vrhají stín, zanechávají obraz v zrcadle nebo se projevují jinak než svým obrazem. Černou díru ve vesmíru také vidět nemůžete, a přece tam nepochybně je a přibližovat se k ní je dost nezdravé. Otázku, jak konkrétně by takový spolek mohl fungovat, si necháme do poslední kapitoly knihy.

Musíme také vzít v úvahu, že není tajná společnost jako tajná společnost. Možná existují takové, které jsou skutečně po všech stránkách tajné, ale o těch se z logiky věcí opravdu nikdy nedovíme. Alespoň pokud se na jejich straně něco nepokazí. Existenci dalších naznačují legendy, jindy jim mohou být přičítány některé děje, ale jakékoliv důkazy chybí. Což je třeba případ rosenkruciánů (nemyslím tím jejich moderní derivát, který se k tomuto mýtu odkazuje a na němž toho ve skutečnosti moc záhadného není).

Pak jsou společnosti, které zpočátku tajné být neměly, ale okolnosti je donutily zmizet v podzemí. Existují, nebo ne? Ať už je to jakkoliv, jejich stín po nich zůstal. Mnozí z toho podezřívají templáře, jimž věnujeme velkou část této knihy. A další věří, že se přeměnili v zednáře, které tu pochopitelně také nemůžeme vynechat.

Společnosti, které jsou dnes obecně označovány jako tajné, by se správně měly nazývat spíš polotajné – mají jakousi veřejnou, obecně viditelnou, nebo dokonce i přístupnou, „profánní“ složku, za ní se ale schovává složka tajná. Ta je buď dostupná jen vyvoleným, nebo dokonce oficiálně vůbec neexistuje, je naprosto nepřiznaná.

V rámci téhle kategorie je ještě jedna, která je ale od předešlých téměř nerozeznatelná: uskupení existující naprosto

veřejně, kterým však podezřívavější část veřejnosti přisuzuje tajné aktivity. Jaké? Nebudme malicherní, nejlépe takové, které směřují k zotročení nebo vyhubení lidstva. Nejednou takové legendy slouží jako hromosvod frustrací, na něž lze svést ledacos – od drahých housek až po studená léta a teplé zimy. Což se leckterým politikům nebo režimům velmi hodí, takže přesvědčení o existenci takových spiknutí více či méně zjevně podporují. Takovou roli hromosvodu často hráli či hrají jezuité (nebo katolický klér obecně), ale především „světové židovstvo“ – ruské Protokoly sionských mudrců nebo nacistická ideologie jsou ukázkovým příkladem politického zneužití víry v tajná spiknutí. Její podhoubí je přítomné stále – společně s touhou jednoduchých lidí po jednoduchých odpovědích ho živí nepřístupnost takových uskupení pro běžného smrtelníka a společenská poptávka po hromosvodech tohoto ražení. Takže by nemělo překvapit, že k vybušení do nebezpečných forem dochází v obdobích nestability, nejistoty a krizí (nejen ekonomických) a že dnes ke „světovému židovstvu“, „židozednářům“ nebo „reakčnímu kléru“ přibyl ještě spolek Bilderberg, ilumináti, NWO atd. Ani tyhle fenomény v knize pochopitelně nemůžeme vynechat. Kolik z nich je pravda a kolik výmysl?

Nakonec tu jsou společnosti, které si sice „tajné“ říkají, ale ve skutečnosti toho na nich zas tak moc tajného není. Na prvním místě to jsou tajné služby států. O jejich existenci asi nikdo soudný nepochybuje, ovšem odlišit, co skutečně mají na svědomí a co jsou jen pověsti (nebo cílené dezinformace), je pro normálního smrtelníka prakticky nemožné. V této roli vystupuje zejména americká CIA a ruská FSB, přímá nástupkyně neblaze proslulé KGB (zajímavé je, že spiklenecký folklór taktně mlčí o čínských tajných službách). Podobně fungují některé politické strany a hnutí, především ty na radikálních okrajích politického spektra – také mívají neveřejné složky určené pro špinavou práci.

A vynechat nemůžeme ani nejružnější sekty a obskurní spolky romantiků a frustrovaných jedinců, kteří se v běžném životě nechytají. Můžeme se jim posmívat, nelze však přehlédnout, že podstatná část spikleneckých teorií o tajných organizacích ve skutečnosti pochází právě z těchto kruhů.

Proč tedy vlastně téma tajných společností tolik lidí vzrušuje a přitahuje?

Myšlenka existence tajných společností nejčastěji vychází z představy, že tu je někdo, kdo řídí lidskou historii jakýmsi neveřejnými prostředky („tahá za nitky“). Podezřelých je hodně a konspiračních teorií na toto téma ještě víc – ale přiznejme si pravdu: náš chaotický svět moc nevypadá na to, že by ho někdo řídil. I když co kdyby...

Konspirační teorie ohledně tajných společností ovládajících planetu nejčastěji představují odvrácenou tvář černého světa za křivým zrcadlem: vidí je jako spolky darebáků upsaných ďáblu moci, které mohou za všechno špatné od ukřižování Ježíše Krista přes Hirošimu až po plesnivou zeleninu v supermarketech. I v tomto případě ale platí to, co jsme konstatovali v předchozím odstavci: nic tomu nenásvědčuje – svět je příliš homogenní směsí dobra a zla, než aby se dal vykládat jako výsledek působení významné negativní entity.

Temné konspirační teorie obvykle bývají spíš odrazem stavu duše jejich zastánců. Přesto (nebo právě proto) jsou realitou, klamem, který pouhou svou existencí zhmotňuje sám sebe. Nacismus přímo vystavěný na víře v židovské spiknutí názorně předvedl, že spiklenecké teorie představují společenskou sílu, která dokáže bořit civilizaci – nezávisle na tom, jestli tajné společnosti a jejich spiknutí existují, nebo ne. A současné internetové diskuse naznačují, že se to může kdykoliv opakovat.

Nakonec je tu představa tajné společnosti jako spolku zasvěcenců či mudrců ochraňujících a uchovávajících informace, které nepatří do rukou veřejnosti. Informace, které by mohly být zneužity, ale současně jsou natolik cenné,

že nesmějí být zapomenuty. Je snadné si představit, že tak fungovaly už rodové linie pravěkých šamanů, společenstva obsluhující pravěké observatoře nebo metalurgické provozy, chrámová kolegia kněží ve starověku nebo bratrstva stavitelů katedrál ve středověku. Odtud už není daleko k myšlence, že někteří z nich odhalili nebo jinak získali přístup k tajemstvím ještě hlubším, a proto se ponořili do ještě hlubší ilegality. I takové společnosti teoreticky mohou skrytě ovlivňovat dějiny, ale není to jejich hlavním účelem. Smyslem je uchovat informace jen pro vyvolené. Nebo do doby, kdy pro ně společnost bude zralá. Nejde ani vyloučit, že postupně dospěly ke snaze společnost k této zralosti nenápadně postrkávat. A v krajním případě i diskrétně zasahovat, pokud hrozí nebezpečí, že z této cesty zabloudí příliš daleko.

Pohádky?

Možná, protože – jak jsme si řekli na začátku – už ze své podstaty často nejdou potvrdit ani vyvrátit. Ale vyprávět si je můžeme. Je jenom na čtenáři, jak si to přebere.

A ještě malá organizační poznámka na závěr. Kolem tajných společností se pohybovala řada významných nebo zajímavých osobností, a ne o všech je možné se rozepisovat přímo v textu, aniž by to vyprávění neodvedlo příliš daleko od vlastního tématu. Proto jsou ty nejpozoruhodnější přiblíženy v přílohách na konci knihy, zejména ve Slovníku. Totéž platí i o některých méně známých termínech z oblasti hermetismu, o historických událostech a dalších pojmech: aby výklad nezatěžoval vyprávění, a přesto kniha umožnila hloubavějším čtenářům dovědět se víc, je zčásti odsunut do přehledně uspořádaných příloh. Chronologická příloha pak čtenáři umožňuje zařadit si události významné z hlediska existence tajných společností v časových souvislostech.

2 Učitelé z neznáma

Motto:

*Zaveď k učení mysl svou
a uši své k řečem umění.*

král Šalamoun,
biblická kniha Přísloví

Symbolem Spojených států amerických může být ledacos od pruhované vlajky přes Deklaraci nezávislosti až po orla bělohlavého, těžko ale popřít, že k nejvýraznějším patří dolarová bankovka. Naproti tomu symbolem starověkého města Ur v Mezopotámii je Ur-Nammuova stéla, kamenný obelisk, na němž je vytesán nejstarší známý zákoník, který vznikl někdy okolo roku 2500 př. n. l.

Ty dvě věci, které dělí propast času hluboká čtyři a půl tisíciletí, zdánlivě nemají vůbec nic společného. A přece: není žádným tajemstvím, že na jednodolarovce jsou symboly zednářského řádu a král Ur-Nammu je na stéle vyobrazený se zednickým náčiním, které také patří k symbolům zednářství.

Tajemství plánu první pyramidy

Mohla by to být jen náhoda, ale nejspíš není, protože stavební kutilství se nehodí k postavení žádného panovníka, ze všeho nejméně pak k postavení starověkých vládců, kteří si dávali hodně záležet na tom, aby byli vnímáni jako bohové. Kladivo, špičák a další nářadí, které si pan Ur-Nammu pro potřeby portrétování ležérně přehodil přes rameno, nepochybně symbolizuje cosi mimořádně významného, zvlášť když si uvědomíme státoprávní povahu textu na stéle.

Souvislost mezi dolarovou bankovkou a dávným reliéfem pak už nevypadá tak šíleně. Těžko se přitom ubránit otázce, jestli nářadí na stéle není ve skutečnosti něčím víc než jen

náhodným výběrem motivu se zakladatelskou a budovatelskou symbolikou pro zdůraznění státotvorné role do kamene tesaného dokumentu.

Je možné, že by svobodné zednářství mělo tak hluboké kořeny?

Najít odpověď na takovou otázku nebude snadné, protože tajná bratrstva už ze samotné své podstaty nemívají ve zvyku zveřejňovat svoje letopisy (pokud vůbec nějaké vedou). Ale pokusit se o to můžeme. Začít se dá třeba prozkoumáním životopisu krále Ur-Nammua. Tak jsem se do toho pustil a s údivem tam našel věci, které dělají zednické nářadí v jeho rukou ještě záhadnější, než bychom čekali.

Ur-Nammu nebyl jen tak někdo, dokonce i mezi osobami tak privilegovanými jako sumerští panovníci. Vládl přibližně v letech 2047–2030 před počátkem našeho letopočtu, kdy se stal zakladatelem třetí dynastie panovníků města Ur. Do své mocenské sféry zřejmě ne tak úplně po dobrém začlenil další okolní města, především se ale postaral o vybudování sítě silnic a vyvíjel rozsáhlou stavební činnost. Je také autorem prvního známého psaného (v tomto případě přesněji řečeno tesaného) právního kodexu.

Jeho fragmenty našli archeologové roku 1925, takže se teď se zněním prvního zákoníku světa můžeme seznámit. Některá nařízení by se sice dnešním kriminálníkům asi moc nelíbila (za loupež smrt a podobně) a některá byla vyložene drsná („jestliže vdaná žena odejde k jinému muži a vyspí se s ním, nechť je zabita, ale onen muž ať zůstane volný“), přesto představoval na svou dobu obrovský pokrok. Nejen tím, že psané právo na rozdíl od zvykového omezuje jak svévoli mocných, tak zlovůli davu, ale i tím, že překonal zásadu „oko za oko“ tím, že mnoho trestů spočívalo v zaplacení pokuty (i když často dost citelné).

Pro nás má ještě navíc obrovskou cenu jako výpověď o společnosti té dávné doby – velká pozornost je tu například věnována vztahům mezi svobodnými lidmi a otroky:

„Jestliže se vezmou svobodný s otrokyní, nechť jejich prvorozený syn připadne jejímu majiteli.“

Ale co je obzvlášť zajímavé, právě Ur-Nammu zřejmě postavil první zikkurat – chrám v podobě stupňovité pyramidy, což se později zvláštní náhodou stalo oblíbenou stavební módou i na mnoha dalších vzdálených místech světa. Jeho Velký zikkurat byl 64 metrů dlouhý, 45 metrů široký a původní výška se odhaduje na 30 metrů, což byl na tehdejší dobu úctyhodný stavební počín. Tady už můžeme tušit jakýsi vztah mezi zednickým náčiním na panovníkově zpodobnění a jeho aktivitami, i když zatím ještě dost nejasný. Nicméně obloukem rozmáchlým přes několik tisíciletí se tak vrátíme k dolarové bankovce, kterou jsem zmínil na začátku vyprávění – i na ní je pyramida.

Možná nás tedy dovede ještě o kus dál zasvěcení tohoto chrámu. Patřil měsíčnímu bohu jménem Nanna (nebo Nannar), který byl patronem Sumeru. Byl to právě on, kdo prý Ur-Nammuovi poskytl projekt chrámu v podobě stupňovité pyramidy – a to už stojí za pozornost. Protože tady zřejmě nacházíme pravý důvod vyobrazení panovníka se zednickým náčiním: Ur-Nammu tu plní příkaz boha, jinými slovy je v přímém kontaktu s nadpřirozenem. Což může být jen typický trik na posílení autority u poddaných, jenže pořád tu ještě máme do té doby nevídaný stavební počín v podobě zikkuratu, jehož plány musel někdo vymyslet. Byl to sám Ur-Nammu? A pokud ne on, kdo tedy?

Tuhle otázku asi hned tak někdo nezodpoví, protože propast času dělící nás od Sumeru je příliš hluboká. Vedle Ur-Nammua v ní ale zahlédneme i pár dalších divných věcí: bohy zobrazované za ovládacími pákami jakýchsi létajících zařízení, hadí bohyně s nelidskými tvářemi, které jako by vypadly z komiksů o mimozemšťanech, kosmické bytosti Anunnaki, z nichž se později vyvinuli padlí andělé Bible atd. Je právě někde tady původ plánů prvního zikkuratu, jehož stavbu Ur-Nammu vložil na svá bedra? Nemusíme v tom

ostatně hned vidět mimozemšťany, i evropští kapitáni z časů objevitelských cest představovali pro domorodce bohy a nijak se tomu nebránili – z pozice nadpřirozené bytosti se o leč čems vyjednává mnohem snadněji než z pozice smrtelného člověka. Takže nějaká civilizace, která ty ostatní o hodně předběhla a pak se vytratila?

Mlhavých indicií je hodně (zabývám se jimi v jiných svých knihách, které vyšly v nakladatelství Alpress), ale korunní důkaz stále chybí. Nás však v tuto chvíli zajímá něco jiného: najdeme stopy existence tajných společností, které tyto vědomosti ochraňují, i v jiných starověkých kulturách?

Hledáme společenstva přístupná jen vyvoleným, nebo aspoň vnější příznaky jejich existence, především symboly spojující krále Ur-Nammua s dolarovou bankovkou. Tedy stavební symboliku, zednické náčiní, pyramidy atd.

Prožít si svou vlastní smrt

Nejdřív ale trochu odbočíme, i když jen zdánlivě, jak později uvidíte. Před dávnými časy se v chrámu nedaleko Athén každoročně odehrávaly obřady, které dodnes představují jednu z velkých záhad antické doby. Nejen smysl, ale i obsah eleuzínských mysterií se archeologům ani historikům nepodařilo uspokojivě vysvětlit. Někteří jejich účastníci – ti, jimž se dostalo zasvěcení nejvyššího stupně – o nich nesměli promluvit pod hrozbou trestu smrti, naplňují tedy všechny znaky příslušníků tajné společnosti. V životě antického člověka hrály chrámy, věštírny a posvátné okrsky neobyčejně významnou roli. Na rozdíl od pozdějších křesťanských kostelů se jejich role neomezovala jen na zprostředkování komunikace s duchovním světem, ale plnily celou řadu dalších úloh. Nejznámější je věštírna v Delfách, která fungovala

mimo jiné jako informační a poradenské centrum snažící se nenápadně ovlivňovat a koordinovat politiku mnohotvarého světa řeckých států a státečků (tedy opět znak spadající pod obecnou představu o fungování a smyslu tajné společnosti). Ani o Delfách nevíme vše, jejich tajemství však nejsou ničím proti eleuzínským mysteriím.

Eleuzínské obřady se odehrávaly každý rok v září několik desítek kilometrů západně od Athén. O jejich průběhu – přesněji o jejich tajné části – můžeme s určitostí konstatovat snad jen to, že jim obyvatelé Attiky a později i dalších částí Středomoří přikládali mimořádný význam. Dokonce takový, že se staly součástí oficiálního kultu athénskému státu.

Počátky eleuzínských mysterií se ztrácejí v dávné minulosti. Spadají přinejmenším do mykénské doby někdy okolo poloviny druhého tisíciletí před počátkem našeho letopočtu, s velkou pravděpodobností však navazují na nějaké ještě starší a dnes již neznámé tradice. Má se za to, že jde o vůbec nejstarší mysterijní školu. Na rozdíl od známé delfské věštírny se v Eleuzíně patrně neřešily otázky vezdejšího života, ale spíš toho posmrtného. Ve svatyni údajně byl i vchod do podsvětí říše, kam se po smrti ubíraly duše mrtvých. Ale to byla jen profánní tvář Eleuzíny, legenda určená obecnému lidu. Za ní však nejspíš spočívalo něco ještě mnohem hlubšího.

Vždy v září se na tomto místě, ležícím na západ od Athén, shromáždilo až několik desítek tisíc lidí, aby tu všichni společně uctili bohyni úrody Demeter a její dceru, bohyni podsvětí Persefonu (kromě toho se ještě v únoru slavila takzvaná malá mysteria). Obě mají cosi společného se zemí a její plodivou silou, má se tedy za to, že se vyvinuly z mnohem staršího ženského božstva, bohyně Matky Země. To se dělo ve veřejné části obřadů, na nichž nebylo nic tajného ani záhadného – požadavky na adepty se vyvěšovaly veřejně. Základní podmínkou připuštění k obřadům byla morální čistota, a kdo ji splnil, mohl zkusit postoupit dál. Ale sítím pak

prošlo jen nemnoho vyvolených, kteří mohli dosáhnout skutečného zasvěcení do nejvyššího stupně eleuzínských mysterií. Tajné části obřadů byly určeny pouze pro několik málo pečlivě vybraných jedinců. Kandidáti postupně prošli třemi stupni přípravy nazvanými zasvěcení (*myésis*), naplnění (*teleté*) a hledění (*epopteíá*). Ve vrcholném okamžiku zasvěcení adepti spatřili jakési tajné předměty – *ta hiera*.

Ale to je asi tak všechno, co o nich víme, protože tajemství toho, co se při zasvěcovacích rituálech skutečně dělo, bylo dodržováno bezvýhradně a za jeho porušení hrozil trest smrti. Díky tomu zůstalo tajemstvím dodnes – za více než dva tisíce let se ho nikdo neodvážil prozradit. Ale nejen díky tomu. Antický cestovatel Pausanius, který žil ve 2. století našeho letopočtu, ve svém díle *Cesta po Řecku* napsal: „Chtěl jsem ve svém výkladu o svatyni Eleuzína vysvětlit všechno, co se k ní vztahuje, ale vidění ve snách mi v tom zabránilo. Zůstanu tedy jen u toho, co je dovoleno psát pro všechny.“ Přitom Pausania i moderní historikové oceňují pro jeho přesnost popisů a kritický postoj k pověrám. Znamená to snad, že mysteria vytvářela v myslích adeptů jakýsi psychický blok, který jim o nich zabraňoval mluvit? Některé moderní tajné (či rádoby tajné) společnosti o sobě sice s oblibou tvrdí, že na eleuzínská mysteria přímo navazují, respektive že přes ně vedou jejich kořeny až k samotné Atlantidě, z logiky principu tajných společností však vyplývá, že důvěryhodnější jsou spíš ty, které o sobě netvrdí nic.

O eleuzínských mysteriích se ví jen to, že po setmění byli vyvolení jedinci přítomni jakémusi představení či předvádění, jehož obsah měl snad cosi společného s tajemstvím existence posmrtného života. A ví se také, že mezi tyto vyvolené patřili mimo jiné také nejlepší duchové antického řecko-římského světa. Slavný římský myslitel a politik Cicero měl údajně po svém zasvěcení říci: „Naučili jsme se žít a umírat s větší nadějí.“

Dnes se soudí, že stěžejní částí zasvěcovacích rituálů bylo předvedení jakéhosi divadelního představení v působivém světle svící. Tématem byl snad mýtus o tom, jak bohyně úrody Demeter hledá svou dceru, kterou unesl vládce podsvětí Hádes. Bohyně na protest proti ztrátě milované dcery seslala na zem neúrodu, Diovým zásahem však došlo k nápravě a uvedení věcí do řádného stavu. Mnozí badatelé proto soudí, že dalším smyslem eleuzínských mysterií bylo cosi jako rituální obnovování plodnosti země a modlitba za úrodu.

To však platí nanejvýš o veřejné části obřadů nebo o nižších stupních zasvěcení. Naproti tomu zasvěcenci nejvyššího stupně pravděpodobně skutečně prožívali cosi mimořádného; ostatně většinou šlo o vzdělané a nadprůměrně inteligentní jedince, s nimiž by patrně nijak zvlášť nepohnuly běžné obřady určené pro důvěřivý prostý lid. Podle některých názorů jim bylo nějakým způsobem umožněno prožít svou vlastní smrt a pohled na to, jak žijí duše poté, co přišly o tělesnou schránku. Má se proto za velmi pravděpodobné, že při rituálech hrály určitou úlohu psychoaktivní látky; ostatně nejspíš nebude náhoda, že bohyně Demeter darovala lidem mák. Byla by ale chyba si představovat, že šlo jen o jakýsi opiový mejdan. Pokud na zasvěcovacích obřadech drogy opravdu byly, pak nejspíš jen jako podpůrný prostředek otevírající mysl tomu, co mělo přijít dál.

Význam tajemných eleuzínských mysterií po celou dobu existence řecko-římské civilizace neustále stoupal. Nezničilo je ani vyvrácení původní prastaré svatyně Peršany roku 480 př. n. l. Po řeckém vítězství byla naopak obnovena v ještě větší nádheře. Mysteria později přijali za svá i Římané po ovládnutí této oblasti. Postupný úpadek eleuzínských mysterií nastal až po nástupu křesťanství. Svatyni připomínají antičtí autoři naposledy ve 4. století našeho letopočtu. Záhadný kult tedy existoval nejméně dva tisíce let. Nejspíš skutečně ovlivňoval dějiny tehdejšího světa, protože k zasvěcencům údajně patřila řada významných osob

antiky: kromě již zmíněného Cicerona to byl například také athénský demokratický politik Perikles (500–429 př. n. l.), za jehož vlády Athény dosáhly největšího rozkvětu, jeden z největších antických učenců Aristoteles (384–322 př. n. l.) nebo římský císař Julián Apostata (331–363 n. l.), který se snažil zachránit antické tradice tváří v tvář nastupujícímu křesťanství.

Mysteria související s prožitkem smrti se nepěstovala jen v Eleuzíně. Na severozápadě Řecka poblíž Pargy archeologové objevili zbytky podivné stavby připomínající labyrint a v její centrální místnosti zbytky jakéhosi stroje. Má se za to, že za pomoci drog a působivých kulis ovládaných tímto strojem tu byl uctíván podsvětní bůh Hádes. Jinými slovy stejně jako v Eleuzíně tady mohl účastník rituálu prožít svůj sestup do podsvětí. Ani tahle představení zřejmě nebyla pro každého, takže opět narážíme na spojení tajné společnosti s blízkým seznámením se smrtí. Nebude nejspíš náhoda, že zasvěcovací obřady s odkazem na pomíjivost lidského bytí společně se symboly smrti v podobě lebek, koster a kostí provázejí mnohé tajné společnosti až do současnosti a nechybí ani u svobodných zednářů.

A co víc, lokalita, kde svatyně stojí, se nápadně podobá Homérově popisu místa, kde Odysseus sestoupil do podsvětí, aby se setkal s mrtvými. Tento poněkud morbidní druh speleologie však neprovozoval jen lstivý námořní velitel od Tróje, do říše mrtvých sestoupil také božský pěvec Orfeus, hrdina Vergiliovy *Aeneidy* Aeneas a další. Takže je dost možné, že nejde jen o čtenářsky působivá líčení, ale právě o narážky na zasvěcovací rituály tajných společností.

A když už jsme u antických bájí, nemůžeme vynechat ani tu o výpravě Argonautů pro zlaté rouno do Kolchidy. Většina badatelů se domnívá, že jde o vzpomínku na loupeživé výpravy starých Řeků do země pod Kavkazem, kde domorodci zlatý prach unášený tamními řekami zachytávali do ovčích kůží ponořených do vody. Je to takové to tvrzení, proti kte-

rému nejde z hlediska vědy nic namítat: je pravděpodobné, má oporu v geografických i jiných faktech a hlavně je materialistické. Jenže to je nejspíš jen jedna vrstva pravdy, pod níž se skrývají vrstvy hlubší, ne zrovna přístupné každému. V partě hrdinů obdařených mimořádnými schopnostmi, kteří tvořili posádku lodi Argo, můžeme vidět společnost vyvolených, kteří se spojili k Velkému dílu, v tomto případě symbolizovanému zlatým rounem. Stejně jako alchymisté i oni cestou k němu plní obtížné úkoly, které je nejen posouvají k cíli, ale současně z nich dělají jiné lidi. Svůj skrytý význam jistě má i účast čarodějky Medey v tomto procesu a geografický plán cesty, zejména návrat hrdinů, který se odehrává na pomezí reálných zemí a bájných krajín.

Ozvěny takovýchto zasvěcovacích „putování“ ostatně můžeme vidět i v mnoha lidových pohádkách.

Hermetické učení a Smaragdová deska

Určité prvky tajných společností vykazovaly také kněžské komunity antických chrámů a věštíren, z nichž zejména ty egyptské zřejmě disponovaly znalostmi, které nebyly určené běžným smrtelníkům; právě od egyptských kněží podle Platonova tvrzení pocházejí informace o Atlantidě a její vyspělé civilizaci zničené dávnou katastrofou. Sugeruje to představu, že přinejmenším některé z tajných společností na tuto tradici navazují a nesou poselství zaniklé říše dál. Potíž je v tom, že to o sobě tvrdí mnohé z nich, žádná ale dost důvěryhodně; ostatně už jsme na to několikrát narazili: nejvěrohodnější jsou ty, které neříkají vůbec nic.

Se starým Egyptem souvisí také postava, o níž sice není zřejmé, jestli někdy vůbec existovala, která je však okultisty vnímána jako jakýsi patron tajného vědění a zprostředkovaně tedy i některých nejznámějších tajných společností.

Hermes Trismegistos, tedy Hermes Tříkrát Veliký je považován za zakladatele hermetismu, souboru tajných nauk, které on nebo někdo, kdo se za něj vydával, shrnul do spisu *Corpus Hermeticum*, těžko srozumitelného textu plného jinotajů, alegorií a narážek, které si čtenář může vykládat mnoha způsoby – což se také po celá staletí dělo a stále děje. Lze je například brát jako jakousi šifru srozumitelnou pouze zasvěceným – pokud ovšem text nenapsal někdo, kdo nebyl tak úplně při smyslech, což se prorokům stává poměrně často.

Další výklad je poněkud prozaičtější: nesrozumitelné blábolení mělo jen udělat dojem na publikum, něco jako „abrakadabra“ varietních kouzelníků. Anebo mělo svést ze správné cesty osoby nehodné skutečného poznání. Dotýkáme se tu možná klíčového bodu existence tajného vědění a tajných společností vůbec: to, co je z nich zjevné, je falešné a klamné, protože to podstatné být zjevné nesmí – právě v tom je nejvlastnější smysl jejich existence.

Corpus Hermeticum pochází pravděpodobně z prvního století našeho letopočtu, protože v něm jsou patrné ozvěny několika v té době módních mystických směrů. Místo jeho zrodu mnozí kladou do Alexandrie, která za vlády Ptolemaiovců byla jakýmsi New Yorkem helénského světa. Kromě jiného se zde prolínaly kultury antického Řecka s faraonským Egyptem, Mezopotámií a židovskou mystikou, ale nejen to: existoval tu také Museion s obrovskou knihovnou shromažďující všechno vědění té doby i dob předešlých. Téměř s jistotou můžeme předpokládat, že to s Hermem Trismegistem nějak souvisí, horší už je ale odhadnout jak – může to být stejně dobře zašifrovaná esence nejhlubšího vědění jako výplod nepochopení skutečných znalostí. Nicméně právě od Herma Trismegista a jeho spisu je odvozené slovo „hermetický“, tedy „uzavřený“, v přeneseném slova smyslu „tajný“, „přístupný pouze vyvoleným“. Svým způ-

sobem je tedy jakýmsi kmotrem všeho, co se týká ezoteriky, tajných věd a tajných společností.

S Hermem Trismegistem je také spojována Smaragdová deska, kterou měl údajně nalézt Alexandr Veliký v jeho hrobce (což ovšem chronologicky poněkud nesedí), zatímco jiná verze tvrdí, že se našla v Cheopsově pyramidě (což sedí ještě méně). Originál se nedochoval, její text ale známe z pozdějších opisů a alchymisté mu přičítali zásadní význam pro své úsilí o získání kamene mudrců. Takže jestli pochopíte, co chtěl básník říct následujícími větami, otevře se před vámi cesta k nesmrtelnosti:

- Jest pravdivé, jest jisté, jest skutečné, že to, co jest dole, jest jako to, co jest nahoře, a to, co jest nahoře, jest jako to, co jest dole, aby dokonány byly divy jediné věci.
- A jako všechny věci byly učiněny z jediného, za prostředkování jediného, tak všechny věci zrodily se z této jediné věci přizpůsobením.
- Slunce jest jeho otcem, měsíc jest jeho matkou, vítr nosil jej ve svých útrokách, země jest jeho živitelkou.
- On jest otcem universálního telesmatu celého světa.
- Jeho síla jest celá, když byla proměněna v zemi.
- Oddělíš zemi od ohně, jemné od hrubého, opatrně a na nejvyšš moudře.
- On vystupuje od země k nebi a zase znovu sestupuje z nebe na zemi a přijímá sílu věcí hořeních i doleních.

- Takto budeš mít slávu celého vesmíru a veškerá temnota prchne před tebou.
- Tu sídlí síla, ze všech sil nejmocnější, která překoná každou jemnou věc a pronikne každou věc pevnou.
- Takto stvořen byl vesmír.
- Odtud vzejdou přizpůsobení podivuhodná, jichž způsob jest zde.
- Proto jsem byl nazván Hermes Trismegistos, maje tři části filosofie celého vesmíru.
- Co jsem pověděl o magisteriu slunce, jest úplné.

Jestli z toho nejste moudří, nebuďte smutní – patříte k většině. Opět platí to, co už jsme řekli o spise *Corpus Hermeticum*: buď je podstata zašifrovaná tak, že je nezasvěcenci nepřístupná, nebo si to na vědění pouze hraje za účelem ohromení publika. Texty tohoto druhu bývají programově pythické: můžete si za nimi představovat, co chcete, takže vypadají moudře, pokud chcete, aby tak vypadaly, jenže víc než své představy z nich nedostanete. Můžete si třeba představovat, že se tu mluví o jaderných silách, Velkém třesku nebo o čemkoliv jiném, protože za ta podobenství jde dosadit ledacos. Ve skutečnosti jsou však jen prázdným zrcadlem: pokřiveně odrážejí vaše vlastní znalosti, ale neřeknou nic, co byste už nevěděli.

Pokud ovšem neexistuje nějaký klíč, který je přinutí promluvit.

Symbolika staveb z kamene

Hermes Trismegistos podle některých ve skutečnosti byl staroegyptský bůh Thovt, podle jiných dokonce biblický Enoch (Henoch), přičemž jedno i druhé je mimořádně zajímavé, protože odkazuje k mytickým bytostem, které měly přijít do styku s jakousi vyspělou civilizací, nebo z ní dokonce pocházet, aby lidem sdělily tajemství zásadní povahy. Příběhem Enochovy podivuhodné družby s Božími syny, kteří jej vzali na kosmický výlet, se podrobně zabývám v knize *Záhady Bible* (Alpress 2013) a s tajnými společnostmi souvisí především tím, že mnozí učenci považovaní za zasvěcence se k němu hlásí. Také Thovta už jsem podrobně probral jinde (*Utajené vynálezy*, Alpress 2015). Nicméně přesto ho tu musím zmínit trochu podrobněji, protože zajímavým způsobem propojuje téma záhadných Učitelů z neznáma, Ur-Nammua, symboliku pyramid, Eleuzínu a Herma Trismegista.

Hermes je původně jméno olympského Herma, posla bohů a mistra proměn, který je zase obdobou starořímského Merkura, přičemž nejspíš nebude náhoda, že „mercurius“ je současně také substance, která se zúčastňovala transmutací (tedy rovněž proměn) při pokusech alchymistů o získání kamene mudrců. Když se po stopách původu tohoto jména obrátíme opačným směrem, tedy proti proudu času, zjistíme, že egyptskou obdobou Herma, vlastně tedy jeho předchůdcem, byl Thovt, bůh moudrosti, vědění a kouzelnictví, který lidem mimo jiné daroval znalost písma, medicíny a mnoha dalších věcí. Opět zde tedy vidíme jednoho z Učitelů z neznáma. Ale nejen to, Thovt měl také co do činění s podsvětím. Byl jakýmsi zapisovatelem u soudu, kde se vážily skutky zesnulého, a uváděl mrtvé do posmrtné existence. Což jaksi mimochodem vrhá i nový pohled na eleuzínská mysteria.

Ani tím však souvislosti nekončí. Některé indicie naznačují, že Thovt byl přinejmenším kolegou měsíčního boha Nannara, který naučil krále Ur-Nammua stavět pyramidy. Nebo jím byl dokonce on sám. Jedním z důkazů by mohlo být to, že staroegyptští kněží z chrámu v In (dnes se nachází

na předměstí Káhiry) Thovta označují za protějšek slunečního boha jménem Ra, tedy za měsíční božstvo. Je tu ale i další zajímavá souvislost: božský Thovt bývá ztotožňován se stavitelem první egyptské pyramidy, inženýrem, architektem, ale také věhlasným lékařem Imhotepem, působícím na dvoře faraona Džosera. Opět se tu setkáváme s něčím, co jsme už viděli v případě Ur-Nammuova zikkuratu: s monumentální stupňovitou stavbou, která jakoby vznikla z ničeho, protože neznáme nic staršího, z čeho by se vyvinula.

Imhotep je nepochybně historická osobnost, žil okolo roku 2700 př. n. l. a působil na Džoserově panovnickém dvoře jako nejvyšší hodnostář, dnes bychom řekli předseda vlády. Stavbu Džoserovy pyramidy nejen osobně řídil, ale i bezprostředně vypracovával plány a nechával je rozkreslovat pro předáky pracovních skupin. V Egyptském muzeu v Káhiře se totiž nachází nejstarší stavební plán vůbec: odštěpek vápencové desky se záznamem souřadnic a vyznačením rozměrů některých částí stavby. Byl nalezen v podzemních prostorách Džoserovy pyramidy a bezpochyby se vztahuje k jejímu budování.

Samotná Džoserova pyramida je v mnoha ohledech zcela výjimečná. Do té doby se nechávaly významné osobnosti (včetně panovníků) pohřbívat pouze v mastabách – nevelkých podzemních kobkách, nad nimiž stavitelé vršili jednoduchou nízkou mohylu. Všechny větší stavby byly z nepálených cihel, hlíny a dřeva. Proč se Džoser náhle rozhodl pro gigantickou, šedesát metrů vysokou stavbu z kamene, pod níž se rozkládal spletitý podzemní labyrint? Přemluvil jej k tomu snad jeho hlavní architekt Imhotep? Ať je to jakkoliv, jedno je jisté: už staroegyptští autoři hieroglyfických textů jej považovali za vynálezce staveb z kamene. A stavitelství z kamene je základním zdrojem symboliky zednářů.

Imhotep musel být bezesporu výjimečnou postavou. Nezabýval se patrně jen stavitelstvím, protože bývá považován rovněž za zakladatele lékařství, písemnictví a dalších

věd i umění. Byl proto zobrazován s papýrovým svitkem v ruce. Například bronzová plastika (pocházející ovšem z mnohem pozdější doby) ukazuje muže s nezvykle velkou hlavou a tváří poněkud připomínající Mr. Beana v podání populárního komika Rowana Atkinsona. Tohle je skoro určitě pouhá náhoda, ale stejně mi nedá, abych ji v souvislosti s tajnými společnostmi nezmínil: vzpomínáte, jak každý díl s Mr. Beanem začíná? Ano, ten podivný cizinec do našeho světa spadne z noční oblohy v paprsku světla.

Ale zpět k Imhotepovi. Žádné jeho zobrazení se zednickým nářadím neznáme, ale můžeme předpokládat, že svitek v ruce jeho sochy symbolizuje jeho největší dílo: jde o stavební plány Džoserovy stupňovité pyramidy. Ur-Nammua – stavitele jiné stupňovité pyramidy – předchází v čase téměř o sedm století, takže jeho inspirací mohl být jen zprostředkovaně. Ale právě to je na tom pro nás z hlediska tématu této knihy zajímavé: aby se nějaká tradice, znalosti a vědomosti v době s minimem technických prostředků udržely tak dlouho, musí existovat nějaká instituce, která je ochraňuje a ve štafetě předává po proudu času. O žádné takové nevíme, takže tajná společnost?

Můžeme se jen dohadovat, jestli se Ur-Nammu svým obrazem se zednickým nářadím přihlásil k tradici Imhotepa, prvního známého inženýra a „vynálezce staveb z kamene“. Odkud ale pocházel ten? Jeho šéf, faraon Džoser, se hlásil ke kultu božského sokola Hora, o němž se soudí, že do Egypta přišel odkudsi ze západu. Tím směrem leží i Malta, kde neznámá vyspělá civilizace vytvořila velké kamenné chrámy ještě před Imhotepem. A ještě dál na západ jsou vůbec nejstarší známé kamenné objekty vytvořené lidskou rukou: megalitické stavby na západě Francie, jejichž stáří se odhaduje na 6800 let (monumentální kamenná stavba v Cairn of Barnenez měla vzniknout okolo roku 4800 př. n. l. a v současnosti je některými autory vydávána za nejstarší budovu vytvoře-